

Kunskap om barnen är Torpets grund

På förskolan Torpet planeras verksamheten utifrån barnens individuella utvecklingsplaner.

Det är barnens olika behov som bestämmer aktiviteterna och hur grupperna delas in.

Sagoläsningssgrupper ordnas för dem som behöver träna sitt språk medan socialt samspel övas i speciella lekgrupper.

DET ÄR MÅNDAG förmiddag och utomhuslek på förskolan Torpet i stadsdelen Härlanda. På den gnistrande, snötäckta gårdsplanen tultar en tvååring fram i vadderad overall och drar en pulka efter sig. Några barn slickar snö från ett träbord. En annan grupp brottas och rullar runt i det mjuka. Röda näsor och flammiga kinder.

Förskollärarna håller sig lite i bakgrunden och betraktar vad som sker. De genomför strukturerade observationer av barnen, var och en med särskilt fokus på sina sex »ansvarsbarn«. Det handlar bland annat om hur barnet fungerar ihop med andra och hur det använder sig av sin kropp. Hur leker Emma tillsammans med jämnåriga? Kan hon själv ta kontakt och starta en lek? Hur rör hon sig, har hon god balans, förmåga att växla tempo?

Observationerna används som underlag för att kartlägga de enskilda barnens utveckling. Och i nästa steg för planeringen av verksamheten och valet av pedagogiska metoder.

– När man observerar upptäcker man saker man inte sett annars. Till exempel att barn som mest verkar springa omkring faktiskt håller på med en lek. Eller att ett av barnen blir utestängt under leken, säger förskolläraren Elisabeth Björk.

Annan information får personalen genom intervjuer med barnen och i gemensamma reflektioner kring barnen i arbetslaget. Innan barnen går in efter förmiddagens utomhuslek får de svara på frågor om vad de har lekt, och med vem. Cornelia har lekt med Julia, berättar hon för Elisabeth. De har lekt mamma, pappa, barn.

– Inget mer, markerar Julia, som verkar van vid frågeprocessen.

Simon och några kompisar har lekt Pumba och Timon, figurerna från filmen Lejonkungen, och åkt rutschkana. Två andra pojkar har lekt dinosaurie.

Förskolorna i Rosendalsområdet har sedan flera år tillbaka arbetat med individuella utvecklingsplaner för alla barn. Kartläggningen och planeringen utgår från fem olika utvecklingsområden – motorisk utveckling, social utveckling, emotionell utveckling, kognitiv utveckling och språklig utveckling. Som hjälp för kartläggningen har pedagogerna formulerat fem-tio konkreta frågor under varje huvudrubrik. Den sociala utvecklingen kan handla om hur barnet hanterar konflikter och om det känner tillit till vuxna. Kan barnet ta hänsyn och visa empati, förstår det tidsbegrepp, är barnet nyfiket, kan det följa med i sagor och ta verbala instruktioner?

I den skriftliga utvecklingsplanen väljer man sedan, tillsammans med föräldrarna, vanligen ut mål inom ett eller två områden per gång.

– För en pojke var målet att han skulle bli intresserad av att leka andra lekar. Eftersom han bara ville leka dinosaurieriskerade han annars att hamna utanför, säger Susanne Zäll.

Även föräldrarna får information och frågor att förbereda sig med inför utvecklingssamtalet. Under samtalet diskuterar man gemensamt vilka utvecklingsmål som är viktigast för närmaste tiden samt hur förskolan och hemmet kan komplettera varandra som stöd. Föräldrarna kan få tips om saker de kan göra hemma. Det kan till exempel handla om att läsa mer sagor med barnet eller att familjen gör utflykter till skogen för att barnet ska kunna träna sin grovmotorik.

De individuella utvecklingsplanerna är grunden för hela Torpets verksamhet. Planeringen av aktiviteter och teman utgår från de kollektiva behov som framkommit i arbetet med utvecklingsplanerna.

– I vår ska vi jobba med vänskap som tema – det är något en del barn behöver träna på. Vi kan lägga in rörelseträning

i ett tema för att vissa barn ska få utveckla sin motorik. När vi hade Pippi Långstrump som tema fick barnen göra en båtresa med Sjörovarfabbe.

Utifrån barnens olika behov delas de också in i grupper, till exempel en grupp som behöver träna sitt talspråk och en som behöver träna skapande arbete med händerna.

Pedagogerna har sällan möjlighet att sitta enskilt och träna med ett barn. Under samlingarna och andra gemensamma aktiviteter kan de dock uppmuntra och engagera vissa barn särskilt. Till viss del planeras de dagliga rutinaktiviteterna med olika barns mål för ögonen, som exempelvis att våga synas, lära sig följa regler och vänta på sin tur. Ett barn som är tyst och inte pratar så mycket kan få fler frågor vid matbordet, till exempel.

En flicka som sällan lekte med andra barn fick hjälp att hitta en lekkamrat. Lekkompisen var också en flicka som annars gärna höll sig till de vuxna. En i personalen tog med sig båda barnen på uteleken och sa: Kom så leker vi båt. I

och med att en vuxen tog initiativet blev lekandet mer intressant för dem.

Elisabeth Björk tycker att arbetet med individuella utvecklingsplaner gjort det tydligare hur förskolan kan arbeta med olika metoder för barns lärande och utveckling, och kunna integrera dessa i verksamheten.

– Vi har börjat samarbeta mer i personalgruppen. Vi ser olika saker – och kan hjälpa varandra. Den som inte håller i samlingen kan ha med sitt block och anteckna.

– Om jag ser att en kollegas ansvarsbarn till exempel knyter skorna för första gången, skriver jag en lapp till den ansvariga. Och hinner jag hämta kameran tar jag kort på det, till barnets portfolio.*

Både före och efter utvecklingssamtalen träffas arbetslaget och pratar om varje enskilt barn. Gemensamt kommer man överens om vilka metoder och arbetssätt som kan gynna barnet. Efter metodmötet skickas utvecklingsplanen hem till föräldrarna, som skriver på den. I planen kan det

Vilka barn är här idag? Vilka foton ska tas bort? På samlingarna får Torpets förskolebarn olika utmaningar som är anpassade till vad varje individ behöver träna särskilt på. Hela den dagliga verksamheten bygger på vilka utvecklingsbehov som kommit fram i dokumentationen av barnens utveckling på olika områden.

I barnens lekar kan vi lära oss mycket. Vem tar initiativ? Får alla vara med? Strukturerade observationer och intervjuer är en del i Torpets arbetsätt.

exempelvis stå att barnet behöver utveckla sitt språk och därför ska delta i sagogruppen efter vilan. Och att föräldrarna hemma ska läsa för barnet vid nattningen.

Vid matbordet och under förberedelserna för dagens lunch ges tillfälle att följa barnens utveckling på olika områden. Veckans två ansvariga »dukningsbarn«, Gustav och Ida, har den intrikata uppgiften att fördela rätt bestick till rätt barn. På borden ligger inplastade foton av varje barn som vägledning, men jobbet kräver en hel del koncentration. Efter-

som avdelningen har allt från ettåringar till femåringar finns skedar, knivar och gafflar i alla möjliga storlekar och typer.

Vid dagens lunch klarar 3-åriga Linn för första gången att äta själv med kniv och gaffel. Susanne Zäll hämtar digitalkameran och tar kort till hennes portfolio. Andra dagar kan nyheten vara att ett barn lärt sig smöra brödet själv eller klarar att vänta tills de andra ätit upp innan det går från bordet. Allt ska styrkas och gärna förevisas på bild, om så är möjligt.

Ett positivt resultat av det systematiska arbetet är att pedagogerna idag känner att de vet mer om barnen. De får en mer rättvis och fyllig bild av deras framsteg och utmaningar.

Samverkan med föräldrarna fungerar väl, tycker pedagogerna. Hittills har man varit överens med föräldrarna om vilka mål som ska prioriteras.

Anders Wester, pappa till John, tre år, tycker att det är bra att sätta upp mål för barnet. Som att John ska börja klä på sig själv, till exempel.

Matstunden är ett bra tillfälle att följa barnens utveckling. När någon smörar mackan själv eller använder kniv och gaffel för första gången antecknar pedagogerna och förevisar händelsen på bild.

– Nu har vi bestämt att vi ska lära John att cykla, och det ska vi jobba med både hemma och i förskolan.

Att regelbundet få stämna av med personalen vad barnet kan och gör i förskolan, tycker han är viktigt.

– Barnet kanske äter själv på dagis, men inte hemma – därför att vi föräldrar alltid finns till hands där. Detta är bra att veta, så man vet vilka förväntningar som är rimliga att ställa.

Det kan också vara skönt att höra att John inte är lika gnällig på dagis som hemma, tillägger han. Det är ju inte bara hans välbefinnande som är viktigt, utan också hur personalen har det. Att målen och åtgärderna finns nedskrivna känns bra. Då kan man lättare gå tillbaka och titta på vad som har hänt, säger han.

– Det är utmärkt att delar av materialet sedan skickas vidare till skolan som underlag. Om barnet har problem med något är det bra om skolan vet vad.

I utvecklingsplanen får man konkret information om hur barnet utvecklas, och det är en trygghet, tycker Emma Sundberg, förälder till Linn och Alex.

– Annars har man ju ingen aning om hur de utvecklas. Här i utvecklingsplanen står till exempel att min dotter förstår regler, att hon kan vänta på sin tur. Att hon är glad, och

att hon fungerar utan sin förälder. Det är skönt.

Personalens kunskaper om barns växande har hon stort förtroende för. Förskollärarna på avdelningen har snabbt fått kläm på barnens styrkor och svårigheter. Vissa metoder och idéer från samtalen har hon själv tagit till sig och använder nu hemma.

– Alex pratade inte mycket om sina känslor. För att få honom att göra det har jag läst berättelser om en figur som känner olika känslor, och pratat om den.

Som mamma får hon mer kunskap om barnet och barnets utveckling genom att prata med personalen, menar Emma Sundberg. Någon rädsla för att innehållet i utvecklingsplanen ska skada eller kränka barnen på något sätt, har ingen av dessa föräldrar känt.

Det som diskuteras och nämns i utvecklingsplanen ska inte tolkas som problem eller svårigheter, det är viktigt att förklara för föräldrarna, menar Susanne Zäll. Hur barnet håller i besticken är en signal om den motoriska utvecklingen, men en notering om detta behöver inte innebära att det finns skäl till oro.

– Om det däremot finns problem eller förseningar i barnets utveckling måste vi vara tydliga om detta. Vi har tillgång till förskolepsykolog som kan komma hit och träffa

Att duka till middag kan vara en knepig uppgift på Torpets 1–5-avdelning. Bestick och muggar finns i massor med storlekar. Veckans »dukningsbarn« Gustav och Ida går in för arbetet med stor koncentration.

barnet och prata med föräldrarna. Det finns också två specialpedagoger i området, säger hon.

Sedan våren 2004 skickar Torpet med barnens individuella utvecklingsplaner till den grundskola som tar emot dem, om föräldrarna önskar det. Att Torpet kommit förhållandevis långt i arbetet med individuella utvecklingsplaner förklarar personalen med att förskolorna i Rosendalsområdet alltid haft pedagogiskt drivande chefer. Området har också en aktiv och väl fungerande skolutvecklingsgrupp – »Gruppen för pedagogisk utveckling« som betyder mycket. Här träffas representanter från de fyra förskolorna en gång per månad och diskuterar arbetsmetoder. Tillsammans har man brutit ner läroplanens mål i målområden för de

individuella utvecklingsplanerna, tagit fram gemensamma mallar och frågeunderlag.

– Det är väldigt givande att få utbyta erfarenheter med andra kollegor. Det är mycket tack vare den pedagogiska utvecklingsgruppen som arbetet med individuella utvecklingsplaner drivs framåt, säger Elisabeth.

För personalen innebär detta professionella utbyte och annan fortbildning mycket för trivseln i jobbet. ●

Förskolan Torpet i Härlanda SDF har två avdelningar med vardera 18 barn i åldrarna 1–5 år.

* Portfolio är en mapp med olika slags dokumentation kring ett barns utveckling, t ex skrivövningar, teckningar, ljudinspelningar där barnet berättar en saga, foton och filmsekvenser från olika situationer och aktiviteter. Syftet med portfolio-metodiken är att barnet ska kunna se sin utveckling över tid och med stigande ålder också kunna reflektera över sin egen läroprocess. Alla människor lär på olika sätt, och målet med reflektionen är att vi ska utveckla en egen strategi för lärande.